

არხ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

საერთაშორისო კონფერენცია

ქართული ენა და თანამედროვე
ტექნოლოგიები – 2011

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2011

ISBN 978-9941-10-340-7

სარედაქციო კოლეგია:

მარინა ბერიძე
მარიამ მანჯგალაძე
ლია ბაკურაძე
ციცინო კვანტალიანი
ნათია ფუტკარაძე
მანანა რუსიეშვილი
რიტა ჯაიანი

საორგანიზაციო კომიტეტი:

ლალი ეზუგბაია (თავმჯდომარე)
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი

მარიამ მანჯგალაძე
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორის
მოადგილე

ემზარ ჯგერენაია
საქართველოს პარლამენტის ეროვნული
ბიბლიოთეკის მეცნიერების, კულტურისა და
სამოქალაქო განათლების დეპარტამენტის
დირექტორი

თინათინ მარგალიტაძე
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ლექსიკოგრაფიული ცენტრის სამეცნიერო
ხელმძღვანელი

მარინა ბერიძე
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ენობრივ
მონაცემთა კომპიუტერული დამუშავების
განყოფილების ხელმძღვანელი

ლია ბაკურაძე
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ენობრივ
მონაცემთა კომპიუტერული დამუშავების
განყოფილების უფროსი მეცნიერი
თანამშრომელი

მრავალდარგოვან ტერმინთა ელექტრონული ლექსიკონი

ლია ქაროსანიძე, რატი სხირტლაძე

არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი (საქართველი)

karosanidze@yahoo.com

ქართული ენა უცხოენოვანი ტერმინების მოძალებას ყოველთვის განიცდიდა. განსაკუთრებული სიმწვავეით ეს საკითხი X-XII საუკუნეებში – ბერძნულთან, XIX-XX საუკუნეებში – რუსულთან, დღეისათვის კი ინგლისურთან მიმართებით გამოიკვეთა.

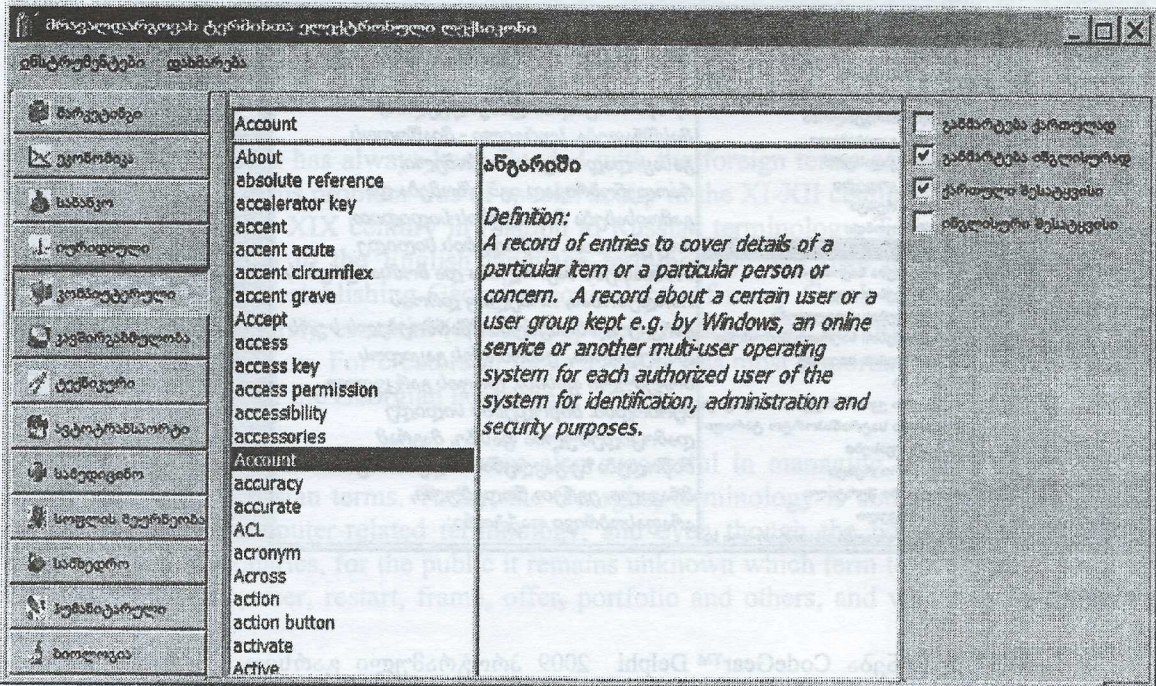
X-XII საუკუნეების ქართულ მწიგნობრებს უნდა ვუმაღლოდეთ ისეთი ტერმინების დამკვიდრებას, როგორებიცაა: აგებულება, არსი, არსებითი, გონება, მდგომარეობა, მეცნიერება, მეტყველება, მოძღვრება, სივრცე, ხელოვნება და სხვ. ამ ტერმინთა შემქმნელთათვის უმთავრესი ბერძნული ტერმინების ქართული ენის ბუნებასთან მისადაგება იყო. ასეთივე წარმატებით გაართვეს თავი ქართველმა მოღვაწეებმა ქართულ ენაში რუსულიდან შემოსული ტერმინების გაქართულების პროცესს. დღეს კი ქართული მეტყველება ატრელებულია ისეთი სიტყვებით, როგორებიცაა: დააშათდაუნე, დაარესტარტე, პორტფოლიო, ივენტი, ჩეტი, ნიკი, ვორნი, იუზერი, მოდერი, ფრეიმი, ოფერი და ა.შ. მიუხედავად იმისა, რომ დახლებზე ცალკეული პირებისა თუ ჯგუფების მიერ გამოცემულ სხვადასხვა დარგის ტერმინოლოგიურ ლექსიკონს წააწყდებით, საზოგადოებისთვის უცნობი რჩება, რომელი ფორმა უნდა მივიჩნიოთ ნორმად - მაუსი თუ თაგუნა, ჰარი თუ პრობელი ...

ნორმირებულ ტერმინთა ლექსიკონის მასალებად, უპირველესად, საჭიროა მთელი რიგი სამეცნიერო საკითხის კვლევა. მე-12 საუკუნის ქართველ მწიგნობართა ტერმინოლოგიური მუშაობა დღემდე მისაბაძი უნდა იყოს ჩვენთვის. ერთ ასეთ მაგალითს მოვიყვანთ: ბერძნულში სახელწოდება ათენი მრავლობით რიცხვშია, რომლის შესახებ ეფრემ მცირე წერს: ჩემს ენას ეს ტრადიცია არა აქვსო და ვიცით, რომ დამკვიდრდა ათენი და არა ათენები (შდრ. რუსული ფორმა). ეს ერთი მაგალითიც საკმარისია იმის წარმოსადგენად, თუ როგორ არ ახვედნენ თავს მშობლიურ ენას სხვა ენისთვის დამახასიათებელ კანონებს. ასეთი მიდგომა ტერმინოლოგიისადმი მხოლოდ ორივე ენის „რაბამობის“ ცოდნის შედეგადაა შესაძლებელი. მე-20 საუკუნეში ბევრი ისეთი ფორმა დამკვიდრდა, რომლებიც ქართული ენის ბუნებისთვის მიუღებელია: გაყიდვები, ტკივილები და სხვა მრავალი.

ლინგვისტ-ტერმინოლოგებს ამ მხრივ ძალიან ბევრი სამუშაო აქვთ. უპირველესი და გადაუდებელი საქმე კი ინგლისური და ქართული ენების შესაბამისობის შესწავლაა. მხოლოდ სამეცნიერო თეორიული დაკვირვებები შეიძლება გახდეს ქართული ენის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის ელექტრონული ლექსიკონის შექმნის საფუძველი.

ელექტრონული ლექსიკონი, რომლის შექმნაზეც ვმუშაობთ, აღჭურვილი იქნება ტერმინთა ძიების მოქნილი სისტემით. ძიება შესაძლებელი იქნება როგორც ტერმინის ინგლისური და ქართული მეთაური სიტყვის (ან მისი ნაწილის), ისე განმარტებაში მონაწილე სიტყვების მიხედვით. მომხმარებელს საშუალება ექნება ტერმინები იპოვოს როგორც მისთვის საინტერესო დარგის, ისე მთელი ბაზის მიხედვით. თუ ტერმინს სხვადასხვა დარგში განსხვავებული მნიშვნელობა აქვს, ამის შესახებ მომხმარებელი სრულ ინფორმაციას მიიღებს. შეიქმნება ტერმინთა ელექტრონული ლექსიკონის როგორც ინტერნეტვერსია, ისე კომპიუტერული პროგრამა. მისი ჩამოტვირთვა ყველასთვის იქნება ხელმისაწვდომი. ასევე შეიქმნება პროგრამული ინსტრუმენტები, რომლებიც ლინგვისტ-ტერმინოლოგებს მისცემს

ეფექტური მუშაობის საშუალებას. კომპიუტერულ პროგრამას, საგარაუდოდ, შემდეგი სახე ექნება:



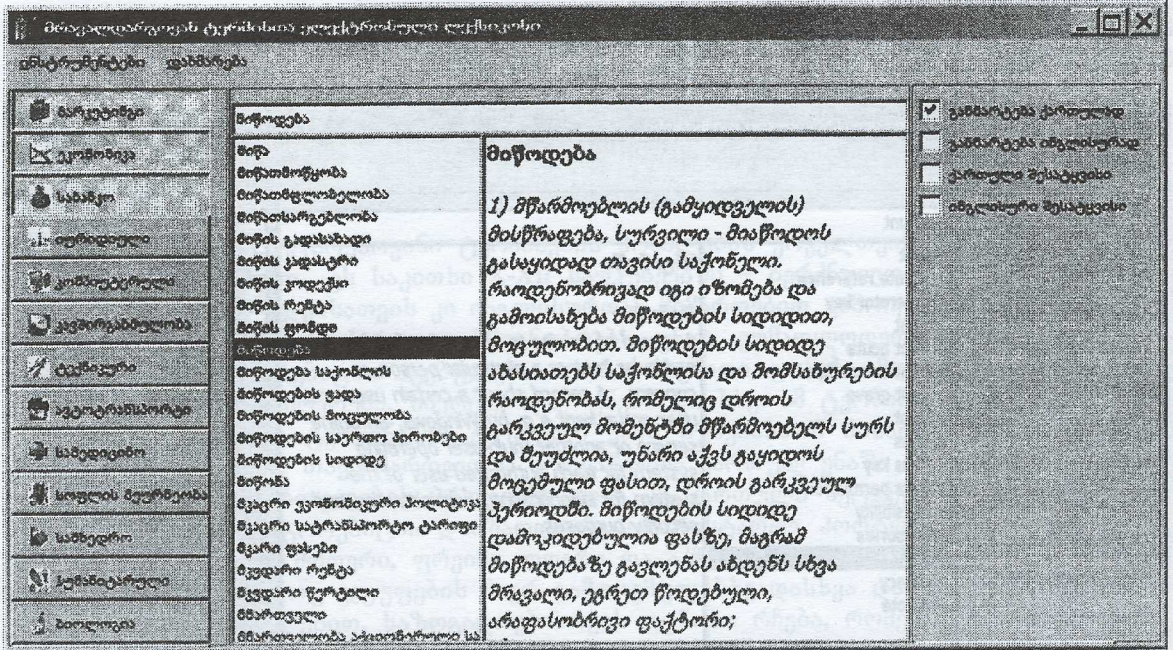
ნახ.1

მომხმარებელს საშუალება ექნება მონიშნოს მისთვის საინტერესო ერთი ან რამდენიმე ტერმინოლოგიური ლექსიკონი და მათ ფარგლებში ეძებოს სიტყვის მნიშვნელობა. ამასთანავე, შესაძლებელი იქნება როგორც სიტყვის ქართული ან ინგლისური შესატყვისის, ისე შესაბამისი განმარტების მოძიება.

1-ლ ნახატზე განხილულია შემთხვევა, როდესაც მომხმარებელი კომპიუტერულ ტერმინთა ლექსიკონში ეძებს სიტყვა "Account"-ის შესაბამის ქართულ შესატყვისსა და განმარტებას ინგლისურ ენაზე.

ძიება შესაძლებელი იქნება ასევე ქართული მეთაური სიტყვის მიხედვით. მე-2 ნახატზე მომხმარებელი ეძებს მარკეტინგის, ეკომომიკისა და საბანკო ტერმინების ლექსიკონების მიხედვით "მიწოდების" განმარტებას ქართულად.

Greek and Georgian when translating from Greek, and always would take into account the peculiarities of the native language. We can demonstrate one example: the name Athens is used in the plural in Greek, but one of the scholars of those days, Epiphane the Monk (Epiphanius) wrote: "for my language it is not natural" and thus, in Georgian we have Atenti for Athens. Each word-form, each term should be studied very carefully first in its language of origin and then in our native language. Beginning from the 90-ies



ნახ.2

პროგრამა შეიქმნება CodeGear™ Delphi 2009 პროგრამული გარსით. კომპიუტერული პროგრამის პროტოტიპი იქნება შესაბამისი ვებაპლიკაციაც. ვებაპლიკაციაში გამოყენებული იქნება MySQL მონაცემთა ბაზა და PHP პროგრამირების ენა. მრავალდარგოვან ტერმინთა ელექტრონული ლექსიკონის კომპიუტერული პროგრამის საინსტალაციო პაკეტი და ვებაპლიკაცია მოთავსდება მისამართზე www.ena.ge/terminology.

ნორმირებულ ტერმინთა ელექტრონული ლექსიკონი საჭირო და აუცილებელია ყველა დარგის სპეციალისტისთვის, მოსწავლისთვის, სტუდენტისთვის. დაბოლოს, უმთავრესი მნიშვნელობა ამ პროექტით შექმნილი ლექსიკონისა ისაა, რომ ქართულ ინტერნეტსივრცეში საგანგებო ვებგვერდზე მოთავსებული ტერმინოლოგიური ლექსიკონით მრავალი მომხმარებელი ისარგებლებს. იგი ხელს შეუწყობს ქართული ენის ფუნქციონირებას მთელ საქართველოში. ეს კი, გარკვეულწილად, შეცვლის თანამედროვე ქართულ ენაში დღეს დამკვიდრებულ ტერმინოლოგიურ სიტყვებს, ქაოსს, ადადგენს კოორდინირებულ სატერმინოლოგიო მუშაობას საქართველოში.

Multi-field Electronic Terminological Dictionary

Lia Karosanidze, Rati Skhirtladze

Arn. Chikobava Institute of Linguistics (Georgia)

karosanidze@yahoo.com

The Georgian language has always been flooded with the foreign terms of different branches and fields of knowledge. This problem was of special acuity in the XI-XII centuries in relation to Greek terminology and in the XIX century in relation to Russian terminology. Today the same problem has formed in relation to the English language terminology. We owe to the XI-XII centuries Georgian scholars for establishing Georgian equivalents of many Greek terms, such as structure (agebuleba), essence (arsi), essential (arsebiti), speech (metkveleba), mind(goneba), space (sivrc), art (xelovneba), and so on. For creators of those terms it was most important to match basic Greek terms with the nature of the Georgian language.

Georgian public figures and scholars were also successful in managing to determine Georgian equivalents of the Russian terms. Today, the Georgian terminology is contaminated with foreign words, especially computer-related terminology, and even though the book-shops offer several terminological dictionaries, for the public it remains unknown which term to use instead such ones as: chat, shut down, user, restart, frame, offer, portfolio and others, and where to find Georgian correspondences.

Only standardised forms will constitute the foundation for the standardised (normative) terminological electronic base. The Internet version and the computer program of the electronic terminological dictionary will be created. It will be available to download the program. Other software tools will also be designed enabling the linguists interested in terminology to work effectively. The dictionary will be equipped with a flexible searching system. Searching can be oriented on the English and Georgian head word (or part of it) of the term as well as on the words from its definition. The user will be able to search the term according the branch of interest as well as all over the base. If the same term has different meanings in different branches, the user can get absolutely full information about it.

The primary task to receive the desired product – the electronic dictionary of standardised terms is studying and investigating several scientific issues. In the XII century, Georgian scholars carefully studied linguistic characteristics of both languages – Greek and Georgian when translating from Greek, and always would take into account the peculiarities of the native language. We can demonstrate one example: the name Athens is used in the plural in Greek, but one of the scholars of those days, Ephreme the Minor (Ephrem Mtsire) wrote: “for my language it is not natural” and thus, in Georgian we have **Ateni** for **Athens**. Each word-form, each term should be studied very carefully first in its language of origin and then in our native language. Beginning from the 90-ies

many such forms established in the Georgian language which are unacceptable for it, i.e. plural forms like “purchases, pains” (“gayidvebi, tkivilebi...”) and so on.

Linguist-terminologists have quite a lot to do in this field. An especially urgent job is studying correspondences in English and Georgian languages. Only scientific-theoretical researches can give the foundation for creating a diversified electronic terminological dictionary.

The desktop application alongside the web application of the diversified electronic terminological dictionary will be created in the process of the project work.

Supposedly, the interface of the desktop application will be as it follows below:

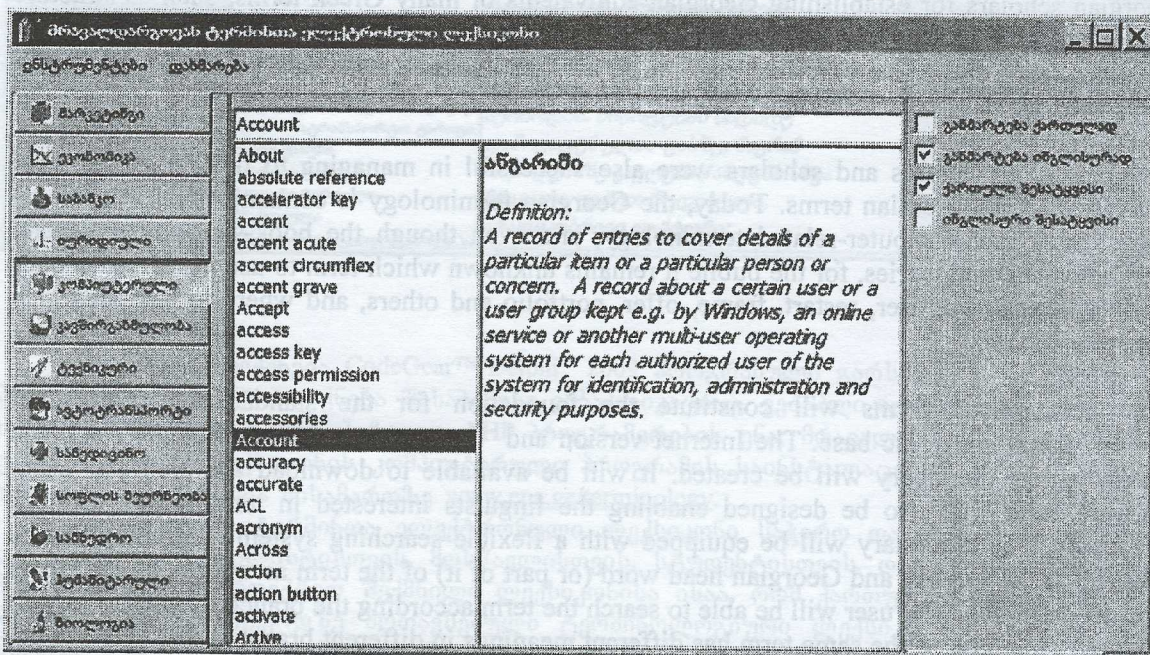


Fig.1

The user will be able to mark out one or more specialised terminological dictionaries and look up a meaning of the word in them. Besides that, the user can find Georgian as well as English correspondence of the given word and its definition.

Fig. 1 shows the example when a user looks up the word “Account” in the electronic dictionary, with its Georgian correspondence and English definition.

Searching will be possible also according the Georgian headword. Fig. 2 shows an example, when the user looks up the Georgian definition of the word “supply” in the specialised dictionaries of the

terms of marketing, banking, and economics.

It should be noted that if needed, in some terminological dictionaries, the English definition will be given, but not in all of them. The same can be said about the English correspondence - in certain cases it will be shown if needed, but sometimes the Georgian definition will suffice.

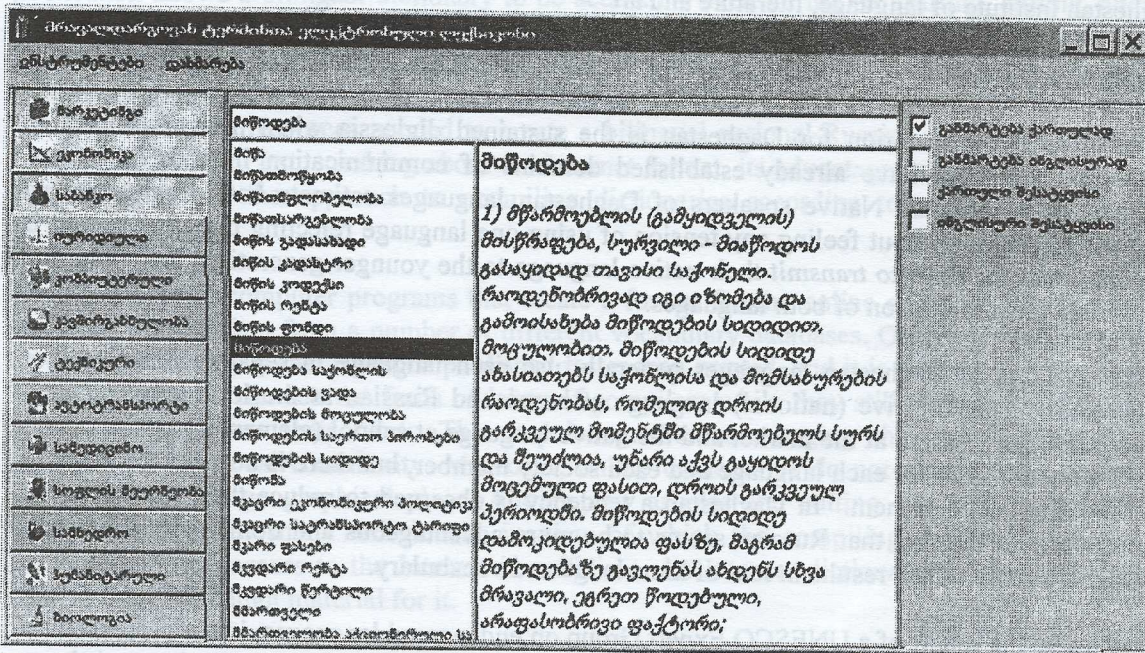


Fig. 2

The program will be created in the CodeGear™ Delphi® 2009 program layer. Its prototype will be the appropriate web-application, in which MySQL database and PHP programming language. Corresponding pilot versions can be seen on the following address: www.ena.ge/orthography. The installation package of the desktop application of the diversified electronic terminological dictionary and its web application will be placed on the following address: www.ena.ge/terminology.

The electronic terminological dictionary is a useful and desirable product for the specialists of many fields as well as for teachers, students, and finally, the most important point with this dictionary is that, placed on the internet, on the special website, it will be available for a great number of users. It will facilitate functioning of the Georgian language and will at least for more instances stop the chaos existing in the terminological sphere. The electronic dictionary with standardised, correct, refined terms displayed in it, will serve as the important determinator of the future development of the Georgian language.

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ., №47.

☎ 39-15-22

E-mail: info@meridianpub.com

